

Archeologienota Oordegem (Lede) – Kluize

David Vanhee en Ruth Ferket

Bornem
2020

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Auteurs: David Vanhee en Ruth Ferket

All-Archeo bvba
Woestijnstraat 45
2880 BORNEM

Wettelijk depot nummer
D/2020/12.807/39

© All-Archeo bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek.....	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	8
2.3	Onderzoeksopdracht	8
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	8
2.3.2	Beschrijving geplande werken.....	8
2.3.3	Werkwijze	10
2.4	Assessmentrapport	10
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied.....	10
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	17
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	23
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese.....	25
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	26
3	Samenvatting.....	27
4	Bibliografie	28
4.1	Publicaties	28
4.2	Websites	28
5	Bijlagen	29
5.1	Archeologische periodes	29

1 Inleiding

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2020C324

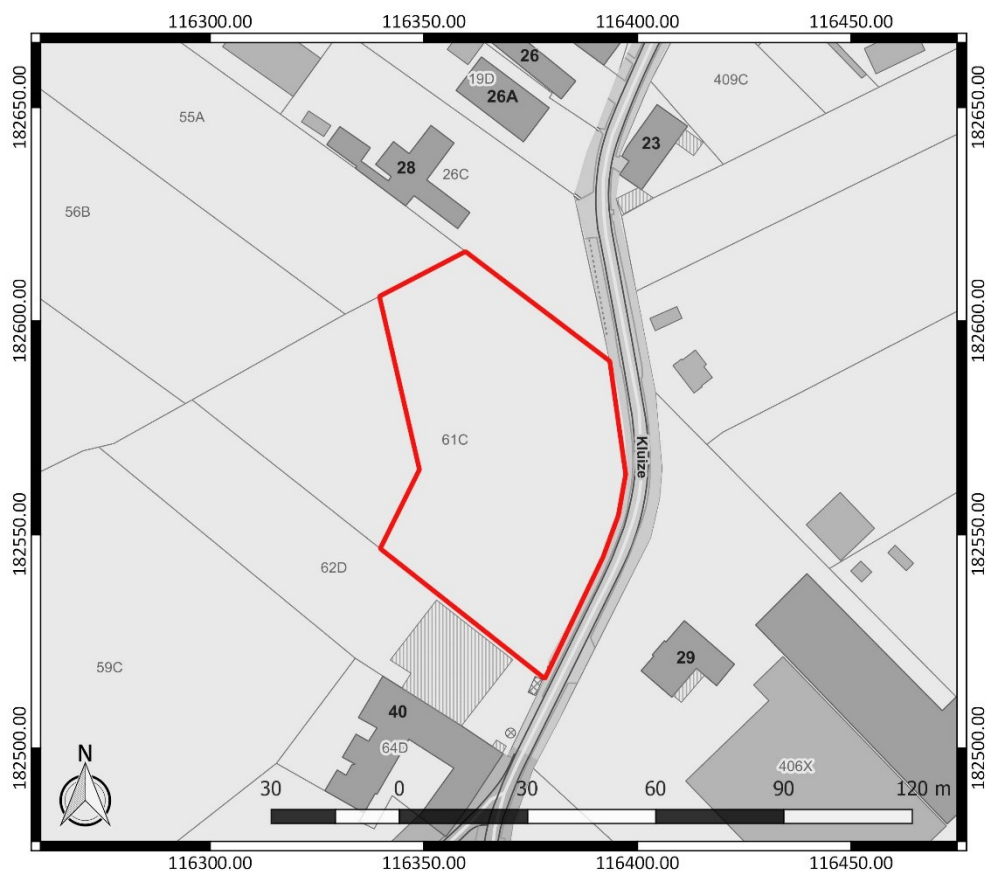
Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Oost-Vlaanderen, Lede, Oordegem, Kluize, Kluize

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 116360, 182616
- 116378, 182516
- 116340, 182547
- 116340, 182606

Kadastraal plan:

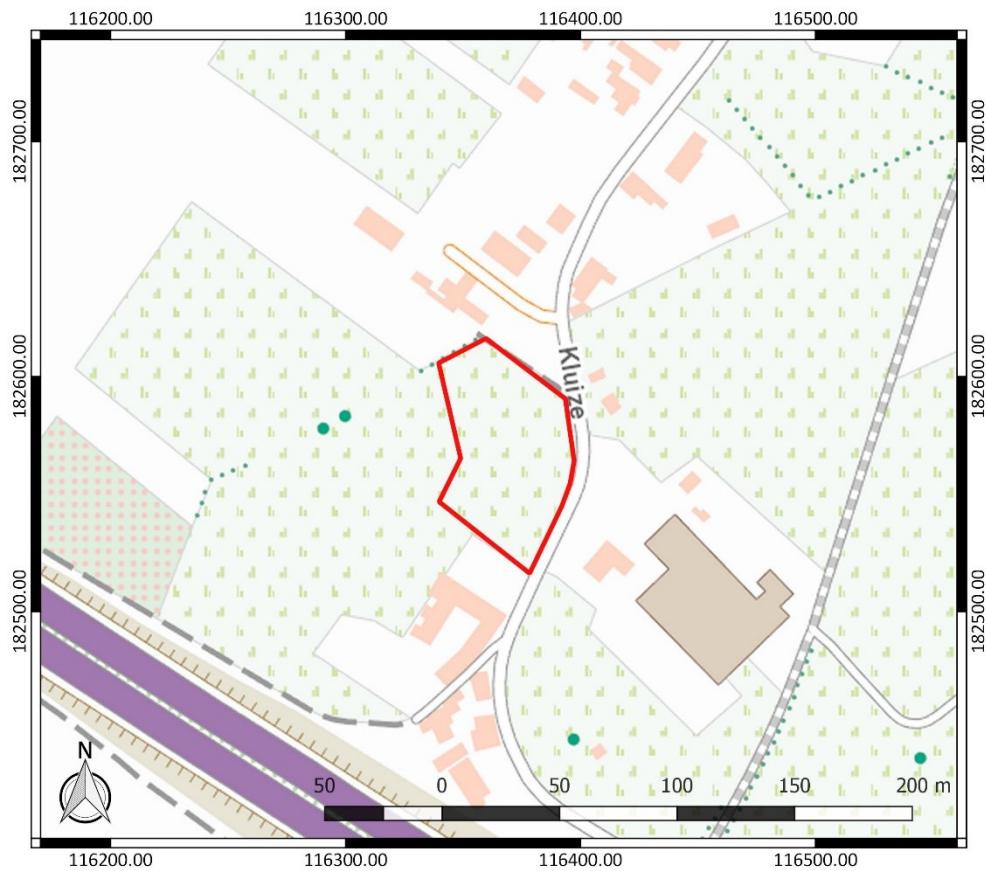

Figuur 1: Kadastraal plan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Lede, Afdeling 5 (Oordegem), sectie D, nummer 61c (partim)

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 4053 m²

Topografische kaart:

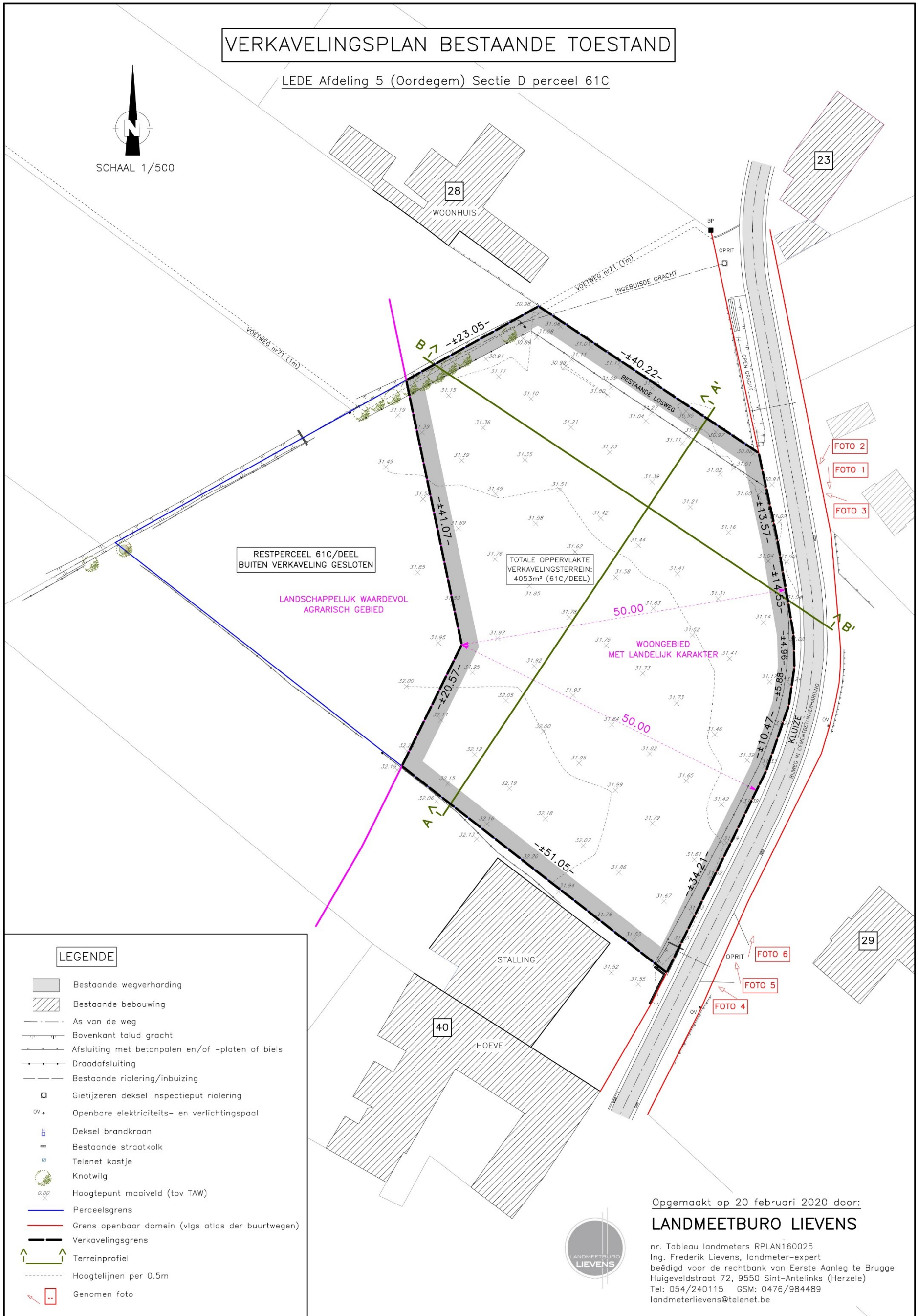

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 20/03/2020 – 25/03/2020

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, steentijd, metaaltijden, Romeinse tijd, middeleeuwen, nieuwe tijd, akkerland, grasland

Verstoorde zones: er zijn geen gekende verstoorde zones (Figuur 3).

Figuur 3: Verkavelingsplan bestaande toestand (Landmeetburo Lievens)

2.2 Archeologische voorkennis

Er is geen concrete archeologische voorkennis met betrekking tot het onderzoeksgebied.

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

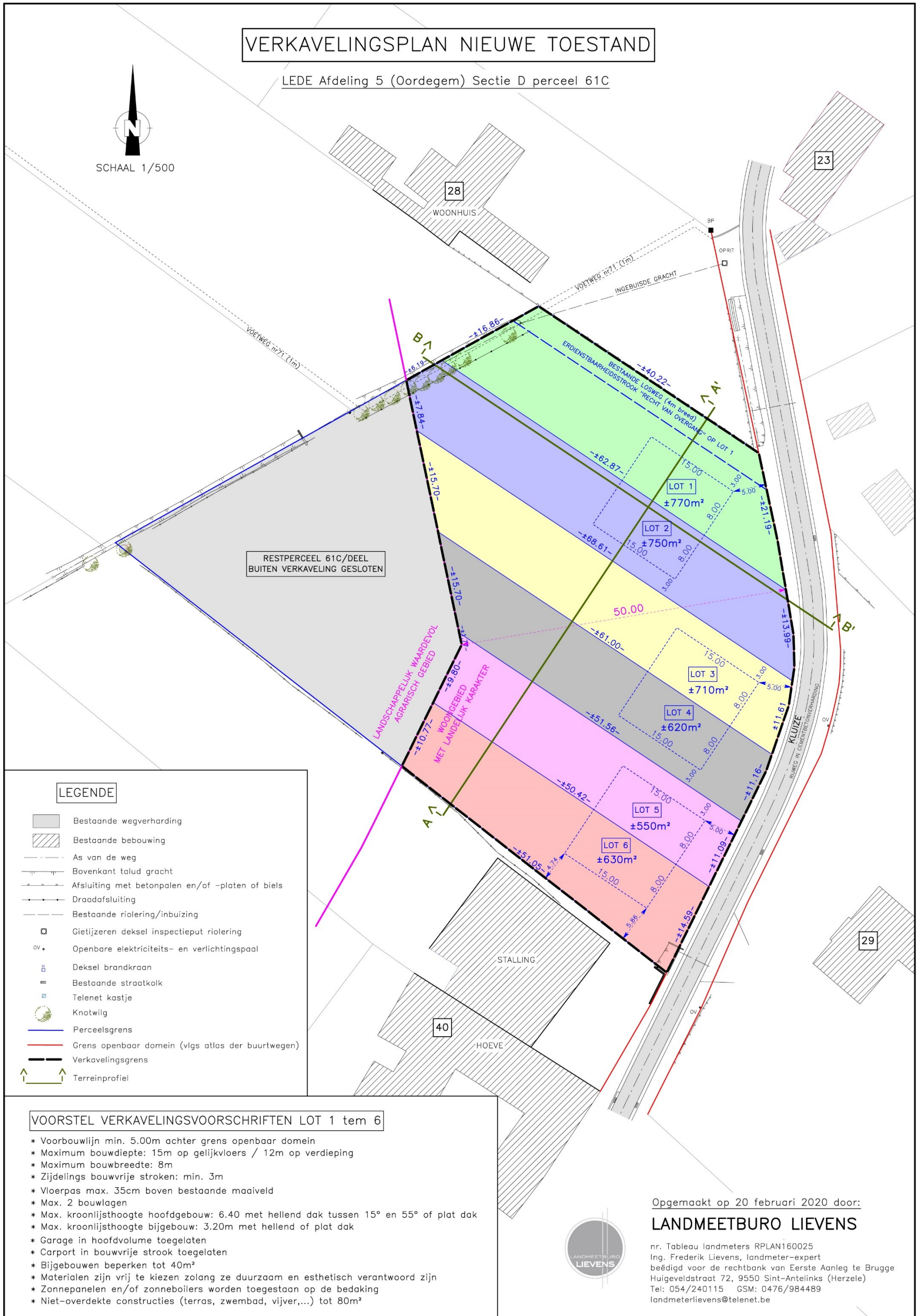
Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: er zijn geen randvoorwaarden van toepassing.

2.3.2 Beschrijving geplande werken

Op het terrein zal een verkaveling gerealiseerd worden, bestaande uit zes loten voor eengezinswoningen (Figuur 4). Nutsleidingen worden aangelegd langs de bestaande wegen. De aanleg van woningen, carports en parkeerplaatsen betekent vermoedelijk een verstoring van ca. 80 cm diepte. De woningen mogen echter onderkelderd worden. Dit betekent plaatselijk een grotere verstoringdiepte. De locatie van bijvoorbeeld vorstranden, regenwaterputten en huisaansluitingen, die de verstoringdiepte van de eengezinswoningen overschrijden, ligt in het kader van de verkaveling nog niet vast.

Figuur 4: Verkavelingsplan nieuwe toestand (Landmeetburo Lievens)

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart is niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is gegeorefereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

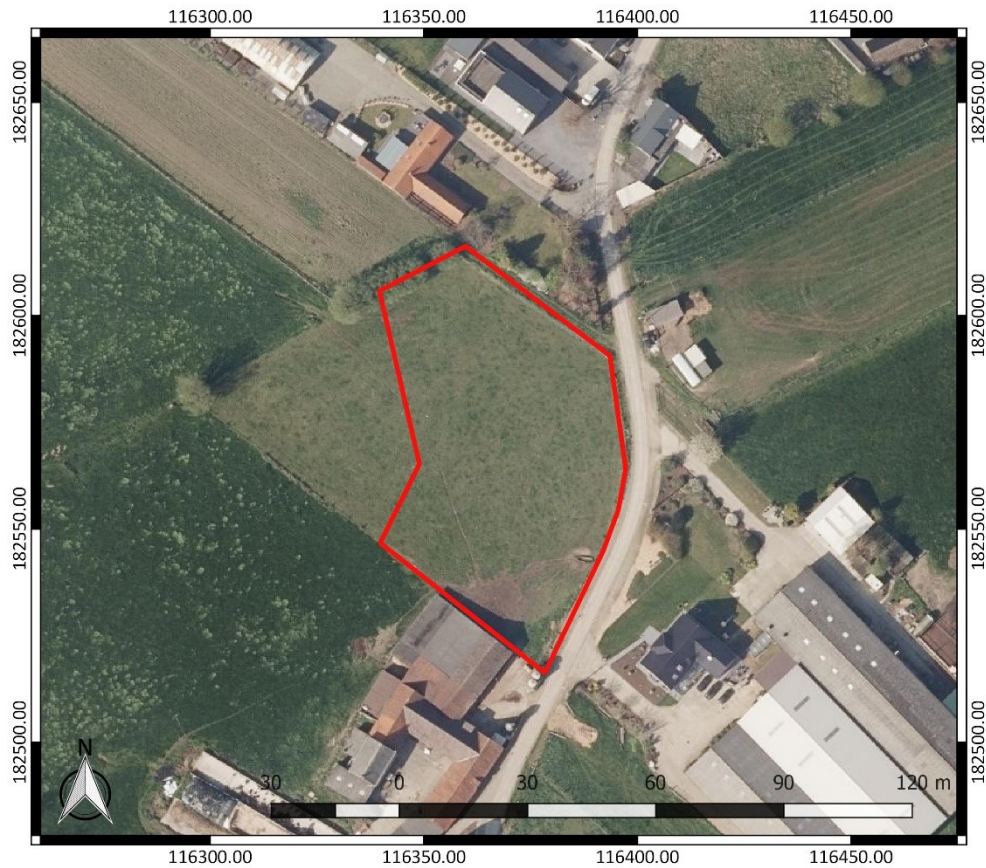
Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de Villaretkaart (1745-1748), de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1841) en de Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van P.C. Popp (1842-1879) worden vier momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aanwezigheid of afwezigheid van archeologische sporen.

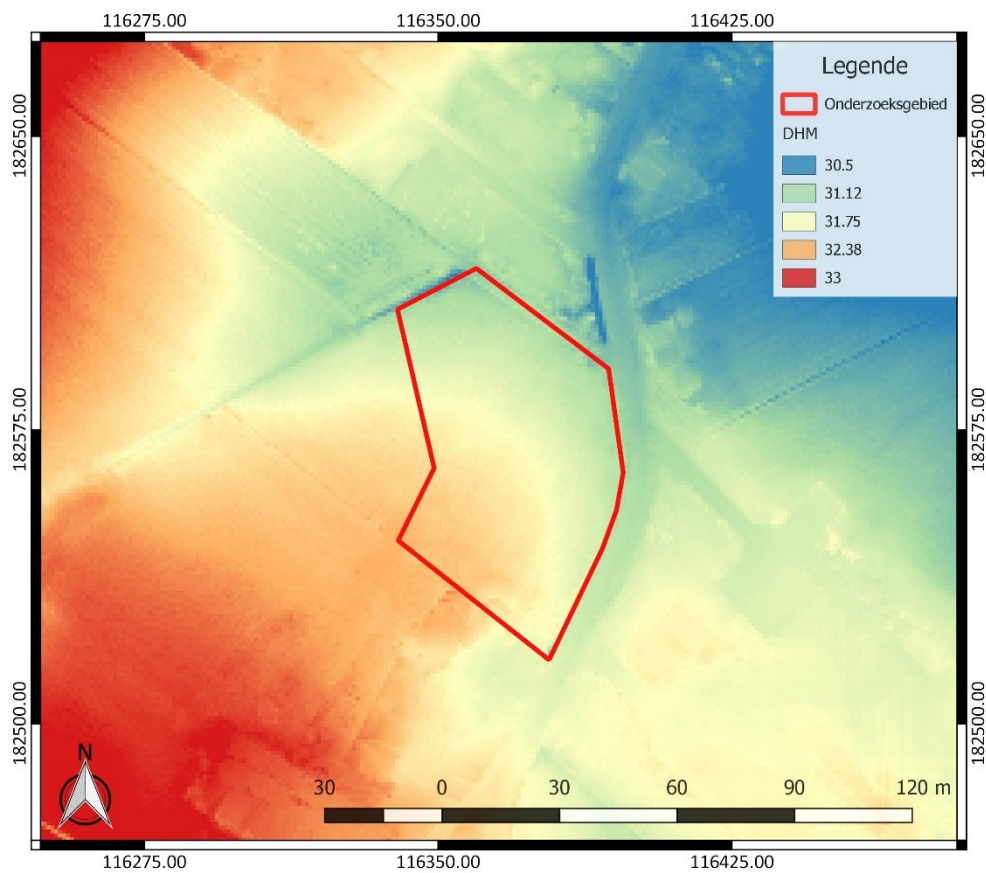
2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

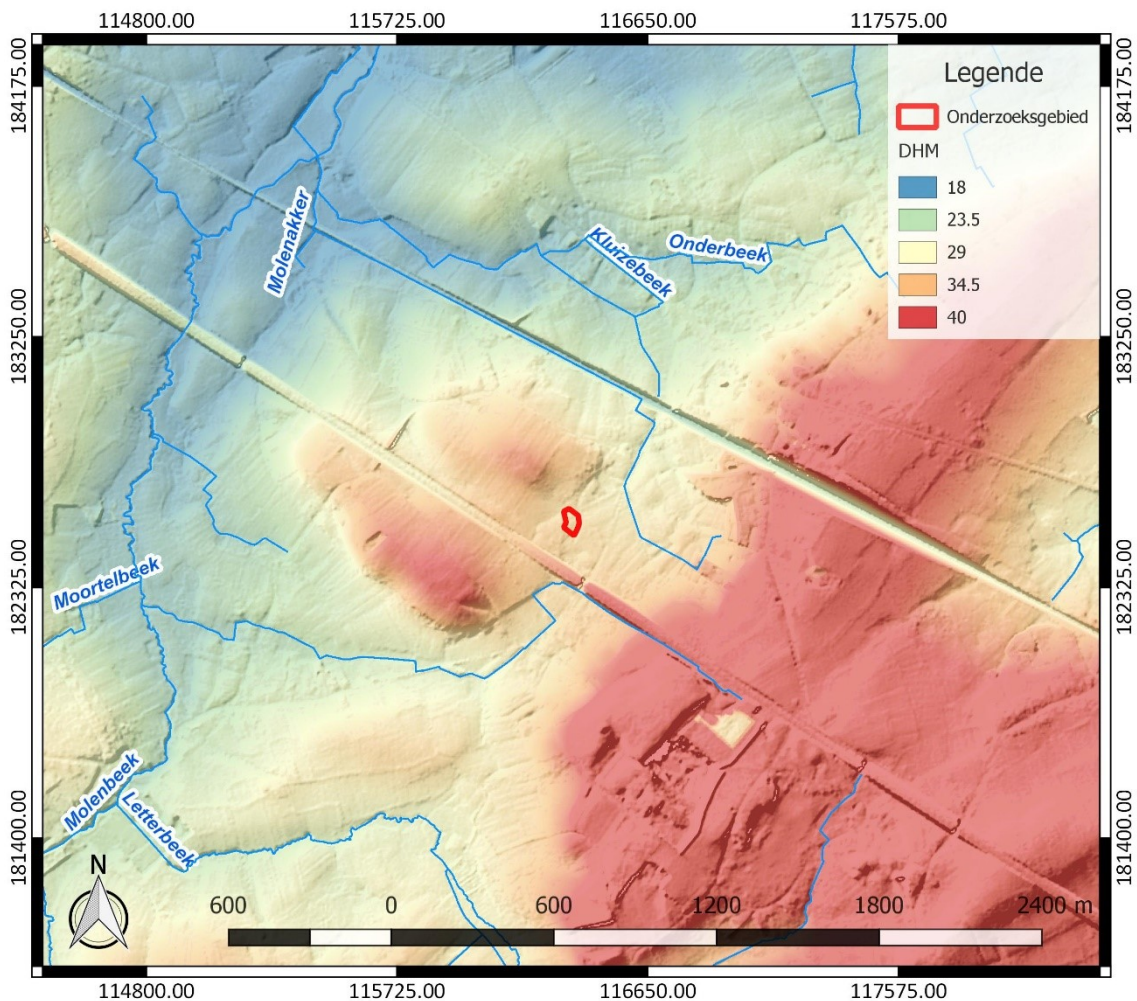
Het onderzoeksgebied bevindt zich ten zuidwesten van het centrum van Oordegem. Het terrein situeert zich tussen huisnummer 28 en 40 van de straat Kluize, die het onderzoeksgebied langs de oostelijke zijde afbakent. Verder ten noorden bevindt zich de Ouden Heirweg. Op enige afstand ten westen en ten noordwesten zijn respectievelijk de Ossenbroeck en de Stichelendries gesitueerd. Ten zuidwesten loopt de Autosnelweg E40 (Figuur 5). Volgens het gewestplan is het terrein gelegen in woongebied met een landelijk karakter. Hydrografisch behoort het tot het Beneden-Scheldebekken. Op enige afstand ten noorden stroomt de Onderbeek met enkele zijbeken, waaronder de Kluizebeek. Op kortere afstand ten noorden en ten oosten loopt een naamloze waterloop die in het noordwesten samenvloeit met de Molenakker en de Onderbeek. Ten westen situeert zich de Molenbeek met haar zijbeken. Op korte afstand ten zuiden stroomt een naamloze waterloop, die verder ten zuidwesten uitmondt in de Molenbeek (Figuur 7).

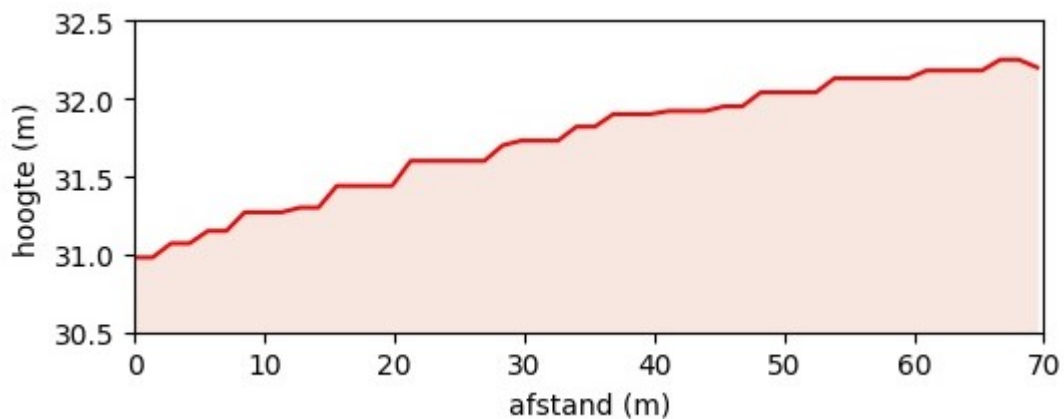
Figuur 5: Luchtfoto van 2019 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 6: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m, met aanduiding van het onderzoeksgebied

Figuur 7: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m (<https://www.geopunt.be/kaart>)

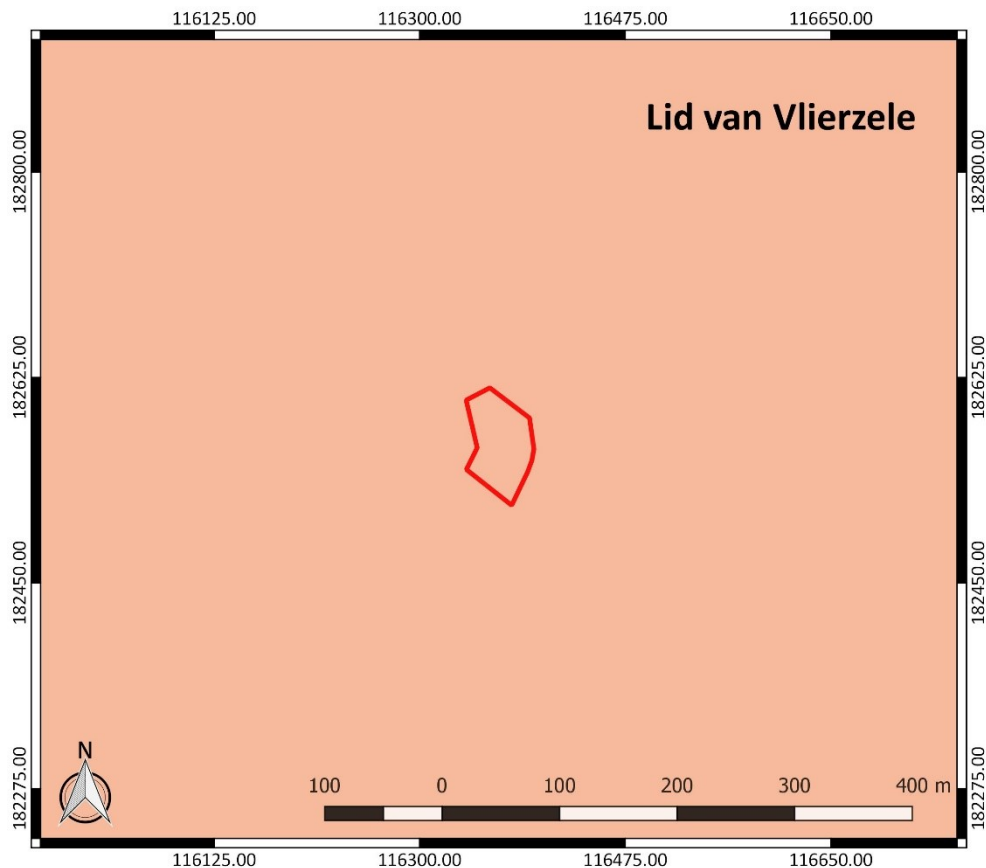

Figuur 8: Hoogteverloop van noordoost naar zuidwest over het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Geomorfologisch behoort Oordegem tot het heuvellandschap van het Schelde-Dender interfluvium. De noordelijke helling wordt gevormd door het pediment vlak van Wetteren en is vrij gelijkmatig. De hoogte loopt er op van 10 m tot meer dan 65 m TAW. De westelijke helling van het interfluvium is bijzonder steil, terwijl de oostelijke helling vrij steil maar toch gelijkmatig is. Het interfluvium wordt gevormd door meerdere consequente zuidwest-noordoost georiënteerde tertiaire getuigenheuvels.

De grote interfluviale hoogten worden afgebakend door vier grote beekinterfluvia: de Molenbeken van Melle, Wetteren, Wichelen en Aalst. De ruggen worden gekenmerkt door trapvormige verflakkingen die naar het noorden toe afhellen. Op de interfluvia schommelt de hoogte tussen ca. 30 en 80 m. Het grote gebied van de interfluvia wordt nog eens onderverdeeld door talrijke insnijdingen van beken. Hierdoor is een reeks parallel gelegen getuigenheuvels gevormd, die van elkaar gescheiden zijn door beekvalleities.³

Het onderzoeksgebied bevindt zich in een heuvelachtig landschap, op de oostelijke helling van een heuvel, de zogenaamde Bavegemberg (Figuur 6). Ten oosten van het terrein strekt zich een getuigenheuvel uit, die deel uitmaakt van het interfluvium tussen de Molenbeek van Wetteren en de Molenbeek van Wichelen. Het terrein kent een hoogte van 31 tot 32,25 m TAW (Figuur 8). De hoogte loopt op in zuidwestelijke richting.

Figuur 9: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

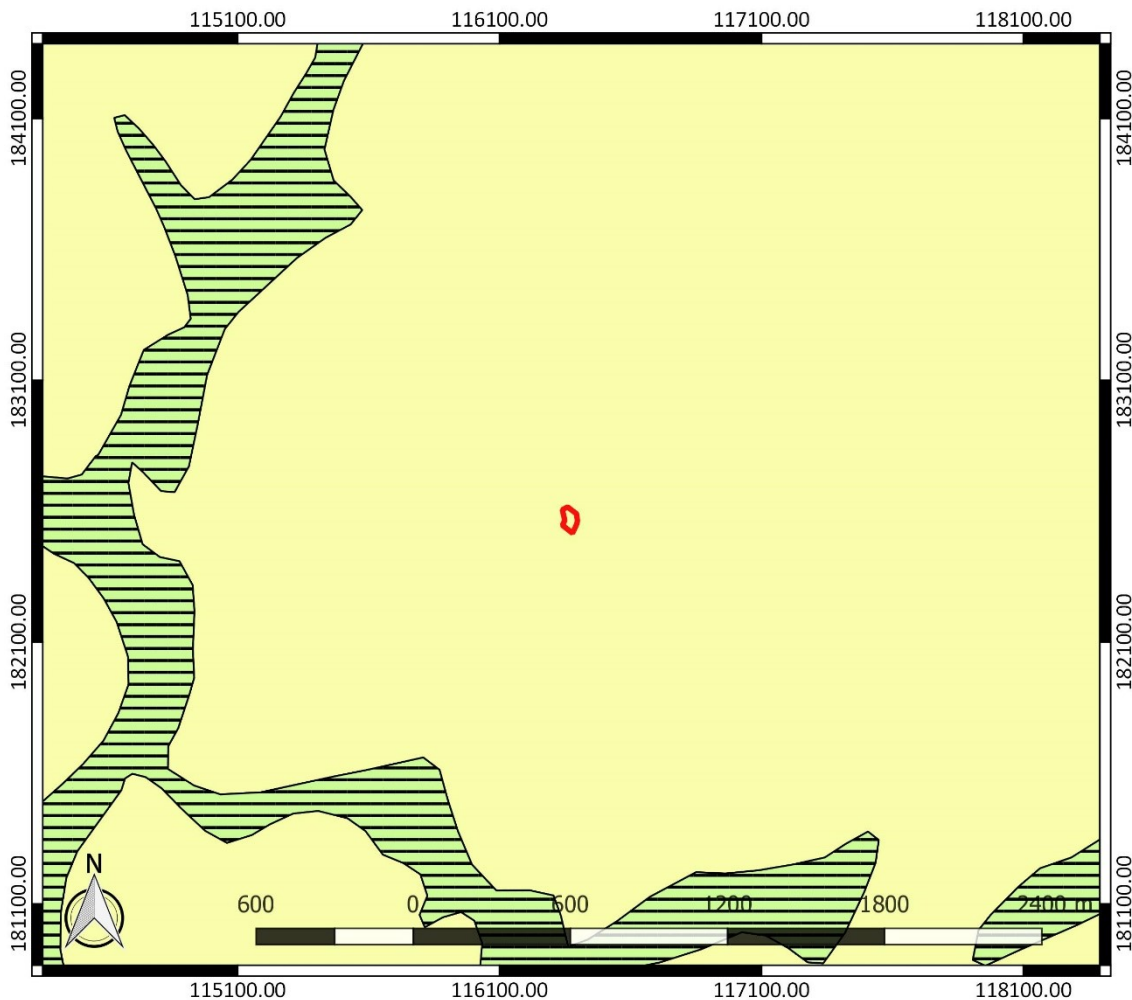
De tertiaire ondergrond van het onderzoeksgebied (Figuur 9) bestaat uit het Lid van Vlierzele. Dit wordt gekenmerkt door groen tot grijsgroen fijn zand, dat soms kleihoudend is, plaatselijk dunne zandsteenbankjes bevat en dat glauconiet- en glimmerhoudend is.⁴

De quartairgeologische kaart (Figuur 10) geeft aan dat in het onderzoeksgebied eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en mogelijk van het Vroeg-Holoceen voorkomen, en/of hellingafzettingen van het Quartair. In de beekvalleien ten zuiden en ten westen van het terrein (gearceerd weergegeven op de kaart) zijn deze pakketten mogelijk afwezig. Mogelijk komen er daar

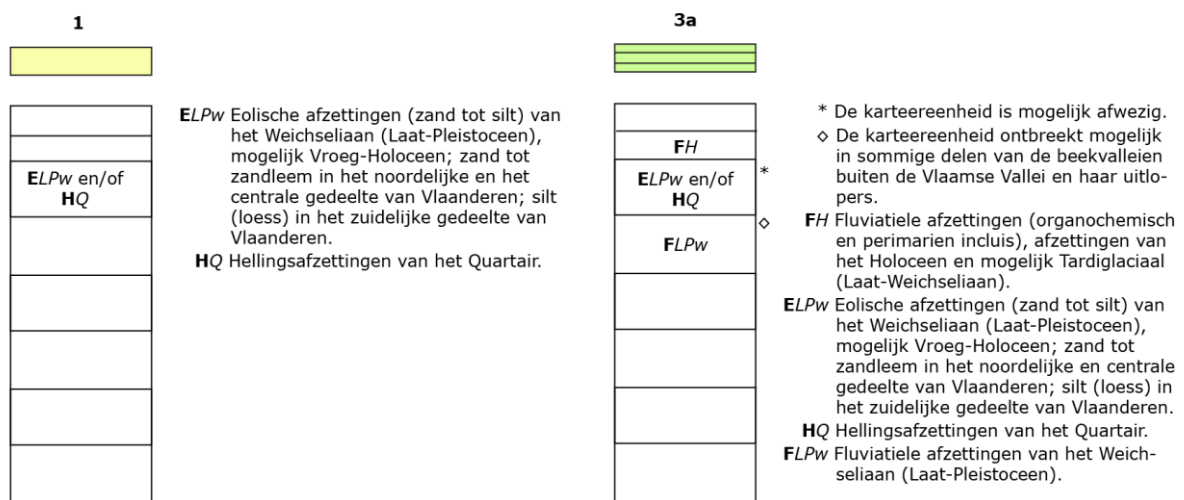
³ Vermeire *et al.* 1999, 8

⁴ www.geopunt.be/kaart

ook nog oudere fluviale afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) voor. Er bevinden zich daar tevens jongere fluviale afzettingen van het Holoceen en mogelijk van het Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan).⁵

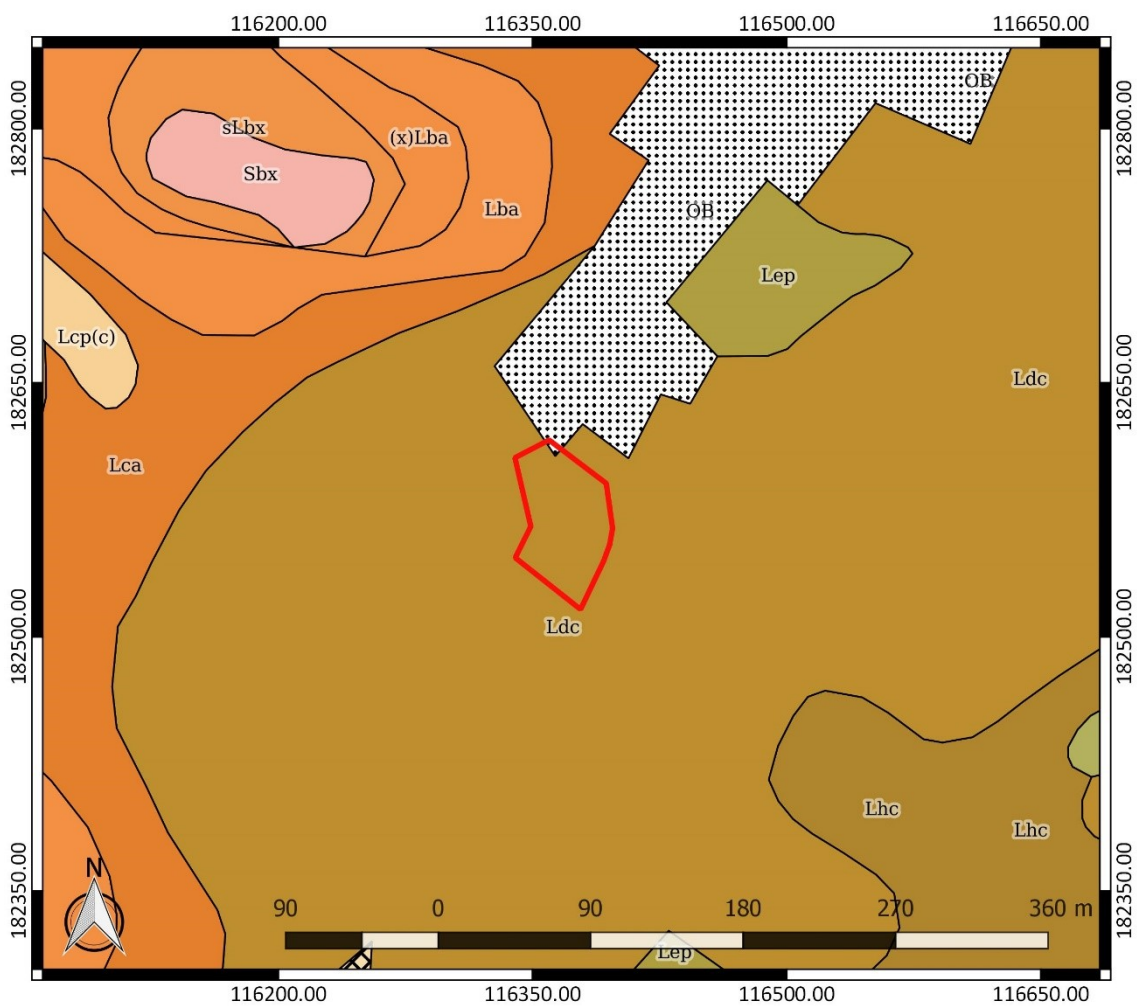
Figuur 10: Quartairegeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 11: Legende bij de quartairegeologische kaart (www.geopunt.be)

⁵ www.geopunt.be/kaart

De bodemkaart (Figuur 12) toont dat in het onderzoeksgebied een matig natte zandleembodem met een sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (Ldc) te verwachten is. In het uiterste noorden van het terrein is een bebouwde zone (OB) aangeduid, die zich verder ten noorden uitstrekt. In de omgeving treffen we ten noordoosten een natte zandleembodem zonder profiel (Lep) aan en ten zuidoosten een natte zandleembodem met een sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (Lhc). Ten westen en ten noordwesten van het terrein vertoont de bodem drogere eigenschappen. Daar zijn onder meer een matig droge zandleembodem met textuur B horizont (Lca) en een matig droge zandleembodem met een bedolven textuur B horizont op minder dan 80 cm diepte (Lcp(c)) te verwachten. Ten noordwesten van het projectgebied geeft de bodemkaart ook nog een droge zandleembodem met textuur B horizont (Lba) en een gelijkaardige bodem met onbepaald substraat op matige diepte (tussen 75 en 125 cm, (x)Lba) aan, naast een droge zandleembodem met onbepaald profiel en zandsubstraat op geringe diepte (ondieper dan 75 cm, sLbx) en een droge lemig zandbodem met onbepaald profiel (Sbx).

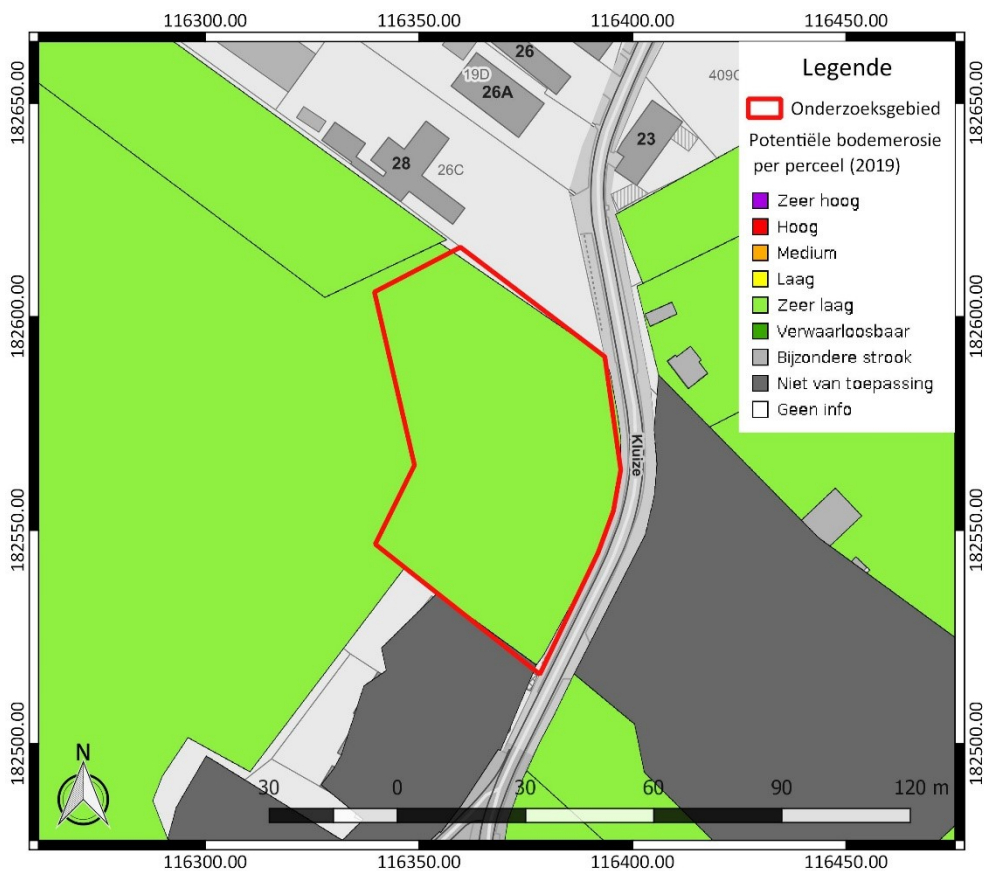

Figuur 12: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Het onderzoeksgebied wordt volgens de bodemgebruikkaart ingenomen door gras en struiken. In het noordwesten zijn volgens de kaart enkele bomen aanwezig (Figuur 13). Dit beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 5). Volgens de potentiële bodemerosiekaart is de erosiegevoeligheid binnen het onderzoeksgebied zeer laag (Figuur 14).

Figuur 13: Bodemgebruikskarta met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

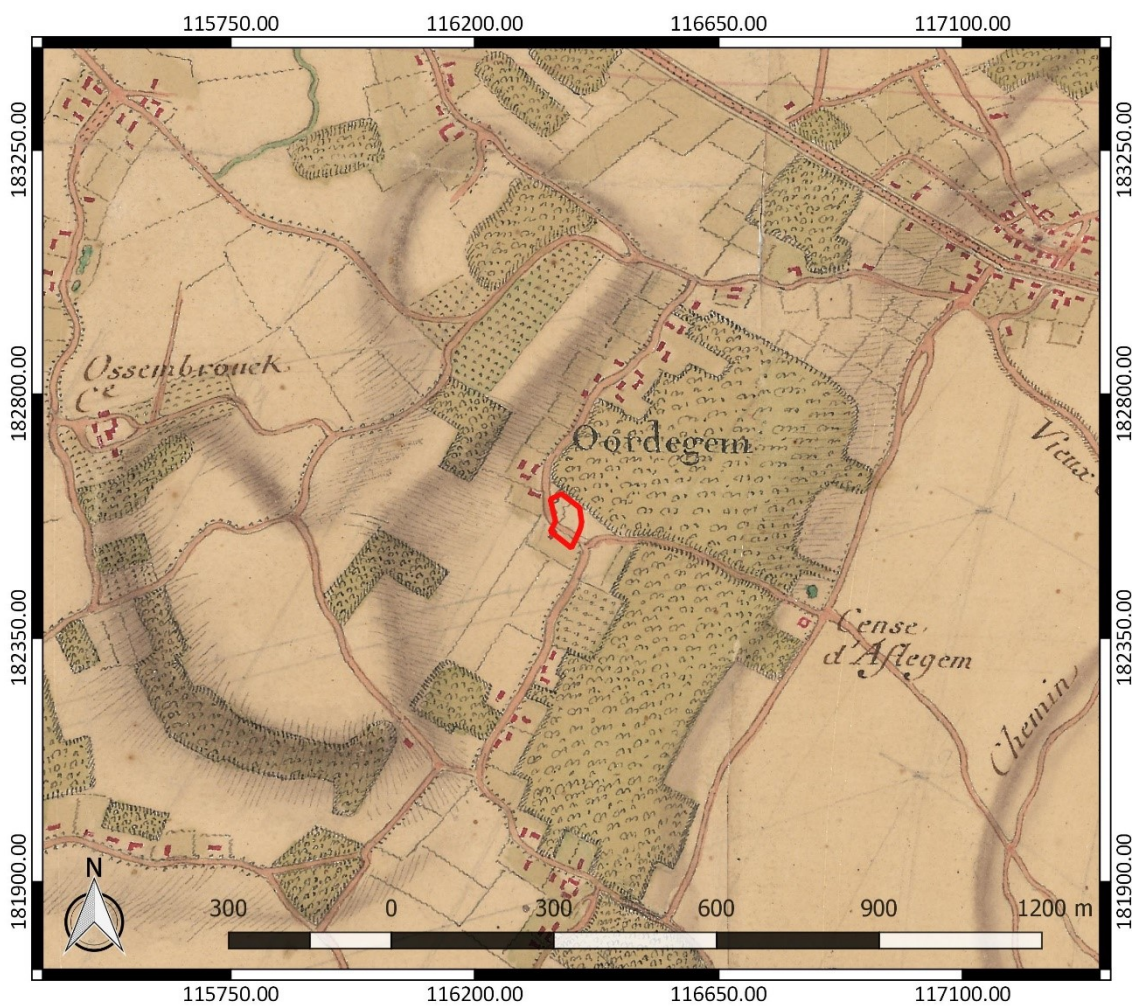

Figuur 14: Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

Oordegem ontstond uit een vroege woonkern waar prehistorische en Romeinse vondsten zijn aangetroffen. De heerlijkheid Oordegem was achtereenvolgens in het bezit van de familie de Ordengem, de Laval, Turpin, Mastaing en de familie Vilain tot het einde van de 18de eeuw. Tenslotte kwam de heerlijkheid in handen van hertogin de Laragnais. De abdijen van Affligem, van Gent en van Ename bezaten uitgestrekte domeinen op het grondgebied van Oordegem, zoals het Papejanshof, het Hof te Landegem, het Hof te Schoot en het Hof te Ossebroek. Deze domeinen zijn belangrijke inplantingen gebleven. In 1801 fungeerde Oordegem als kantonhoofdplaats.⁶

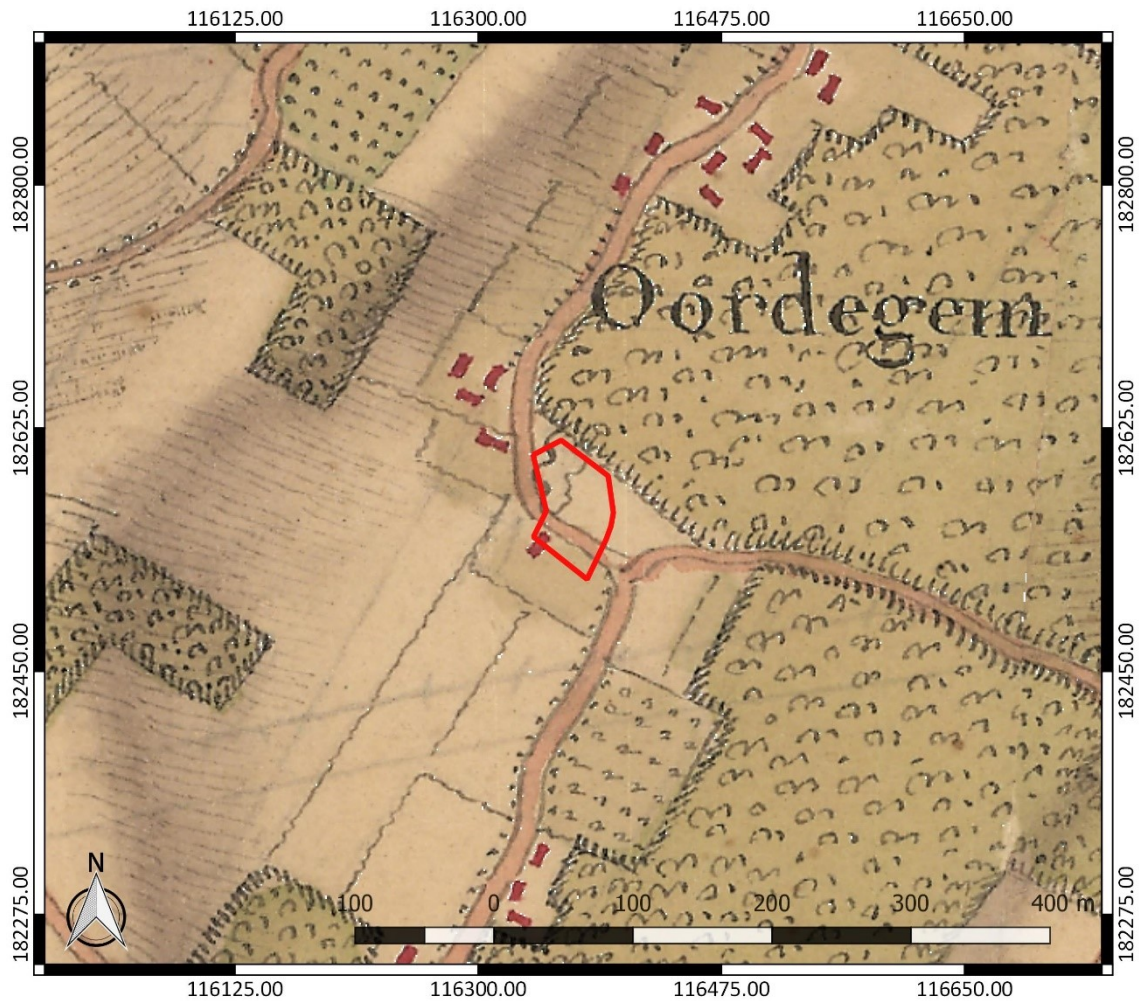
De gotische Sint-Martinuskerk, die in het midden van het dorpsplein staat, werd opgetrokken in de 14de eeuw. In de 17de en 18de eeuw werden de zijbeuken gebouwd. Tot in 1963 stond bij de kerk een afspanning, "De Drie Koningen" genaamd, waar vroeger de vierschaar zetelde en waarbinnen een rechtsgeding gehouden werd.⁷

Figuur 15: Villaretkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Oordegem [online], <https://id.erfgoed.net/themas/13763> (geraadpleegd op 23 maart 2020); Gemeente Lede: <http://www.lede.be/lede%20historisch/default.aspx>

⁷ Gemeente Lede: <http://www.lede.be/lede%20historisch/default.aspx>

Figuur 16: Villaretkaart (detail) met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Op de Villaretkaart, genoemd naar Jean Villaret, ingenieur-geograaf bij het Franse hof en één van de makers (1745-1748), loopt er reeds een weg ter hoogte van de huidige Kluize. De weg loopt in het zuiden door het onderzoeksgebied en verder ten westen van het terrein (Figuur 15 en Figuur 16). Er is vermoedelijk sprake van een fout bij het georefereren van de kaart. Het onderzoeksgebied moet waarschijnlijk iets noordwestelijker geplaatst worden, in de onbebouwde zone ten westen van de weg. Op latere kaarten is dat namelijk het geval (zie verder). Ten westen van de weg bevinden zich graslanden. Ten oosten ervan is bos weergegeven. Langs de weg bevindt zich enige bebouwing. Op korte afstand van het onderzoeksgebied is de plaatsaanduiding Oordegem aangegeven. De dorpskern van Oordegem is op verdere afstand ten noordoosten gesitueerd.

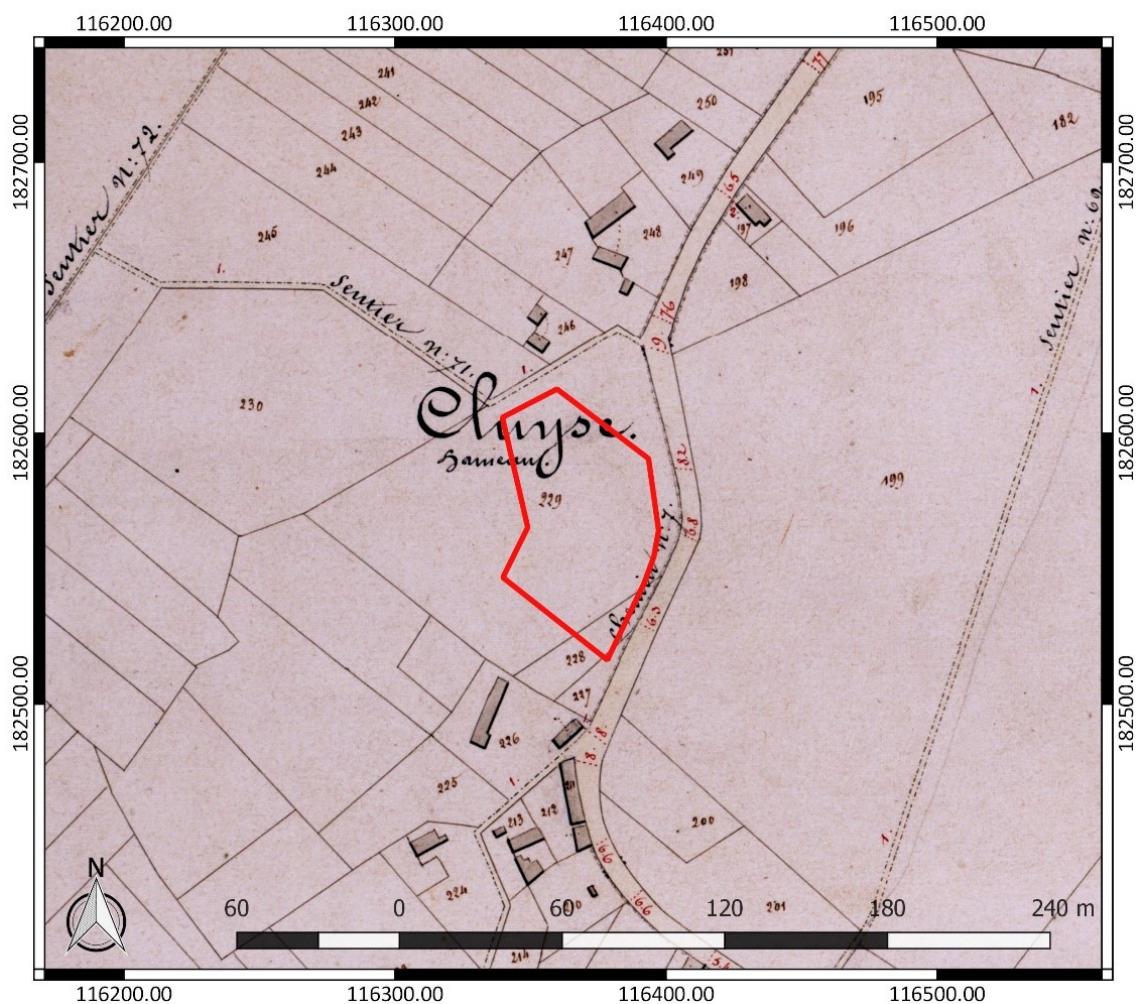
Figuur 17: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

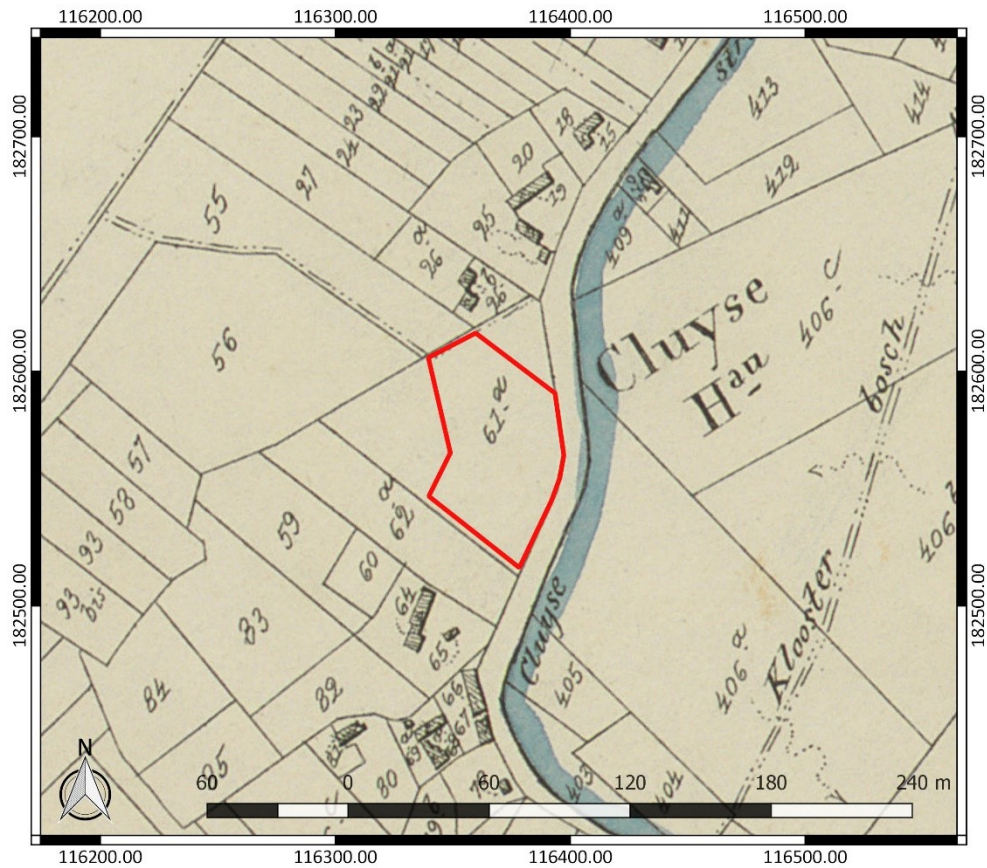
Figuur 18: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden (detail) met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), toont dat het onderzoeksgebied zich ten westen van de weg bevindt (Figuur 17 en Figuur 18). Het projectgebied is in gebruik als akkerland. Het terrein situeert zich ter hoogte van het gehucht “De Cluyse”, maar is zelf onbebouwd.

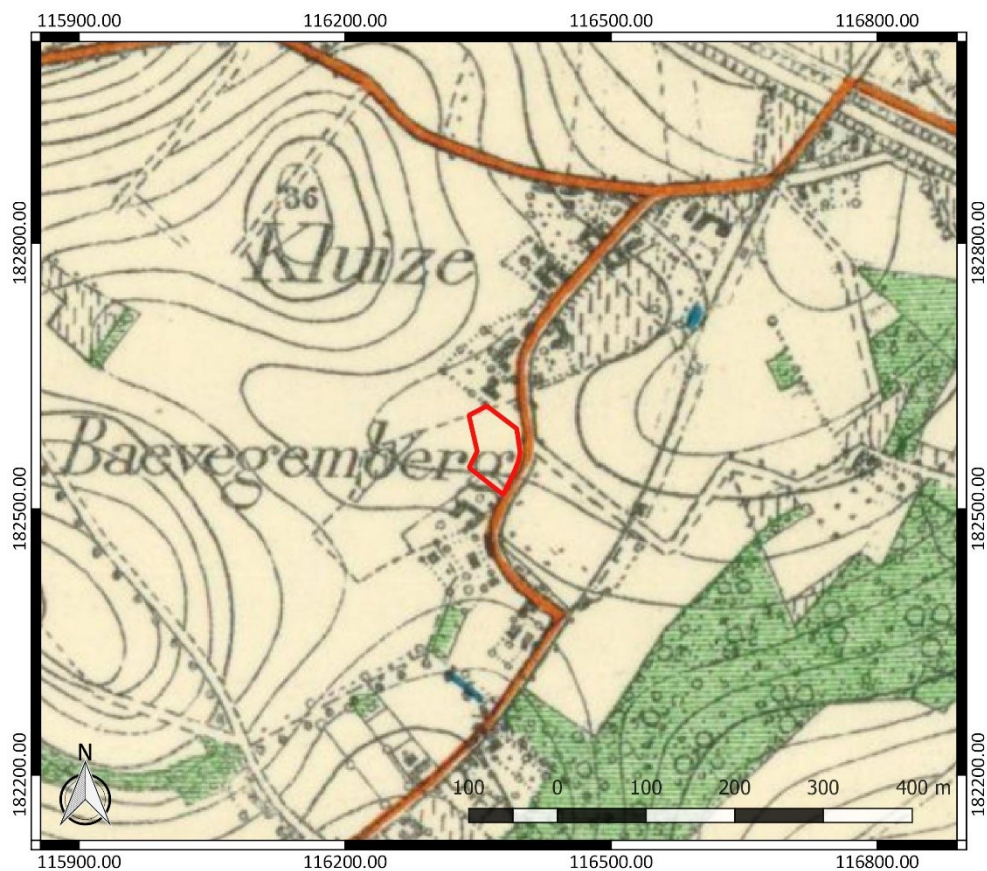
Op de Atlas der Buurtwegen (1841) wordt opnieuw het gehucht “Cluyse” vermeld (Figuur 19). Het onderzoeksgebied is nog altijd onbebouwd. Vermoedelijk was het nog steeds in gebruik als gras- of akkerland. Er loopt een pad ten noorden van het onderzoeksgebied. De Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van P.C. Popp (1842-1879) toont een gelijkaardig beeld (Figuur 20). De weg die in het oosten aansluit op het onderzoeksgebied wordt hier benoemd als “Cluyse straet”. Op een topografische kaart uit 1910 (Figuur 21) is er nog steeds geen bebouwing aanwezig binnen het onderzoeksgebied. De kaart vermeldt de toponiemen “Baevegemberg” en “Kluize”.

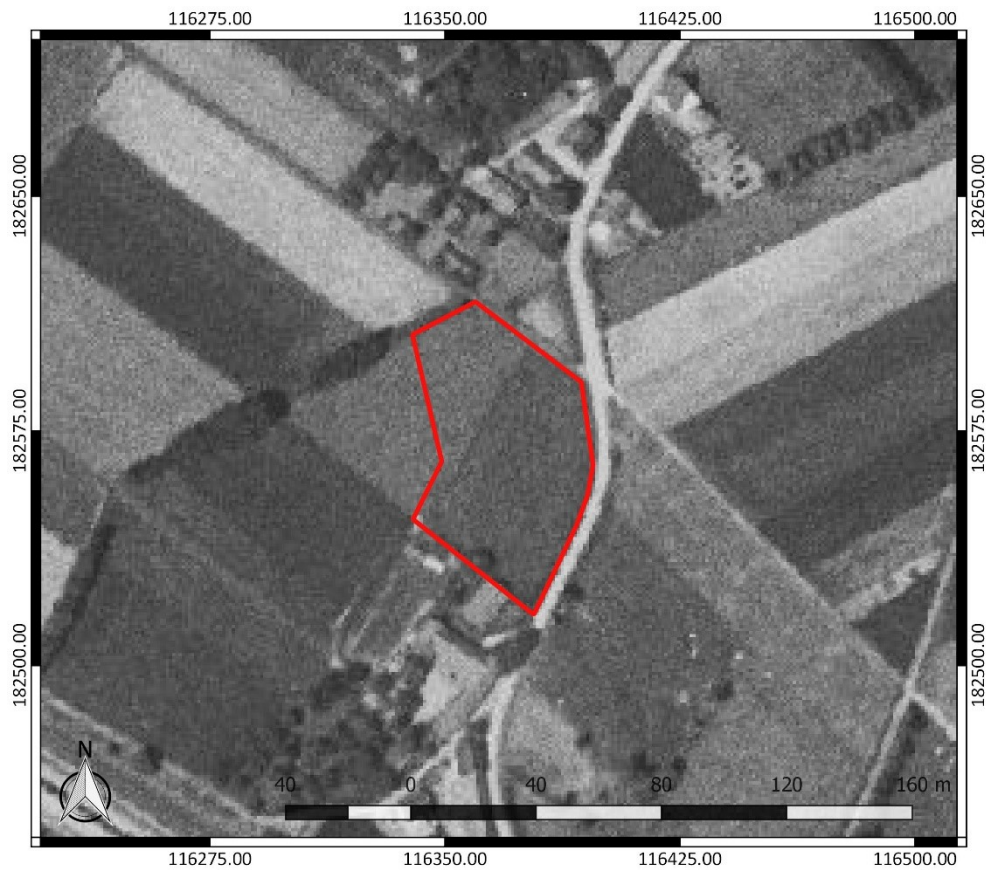
Figuur 19: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 20: Atlas cadastral parcellaire de la Belgique met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 21: Topografische kaart uit 1910 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

Figuur 22: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

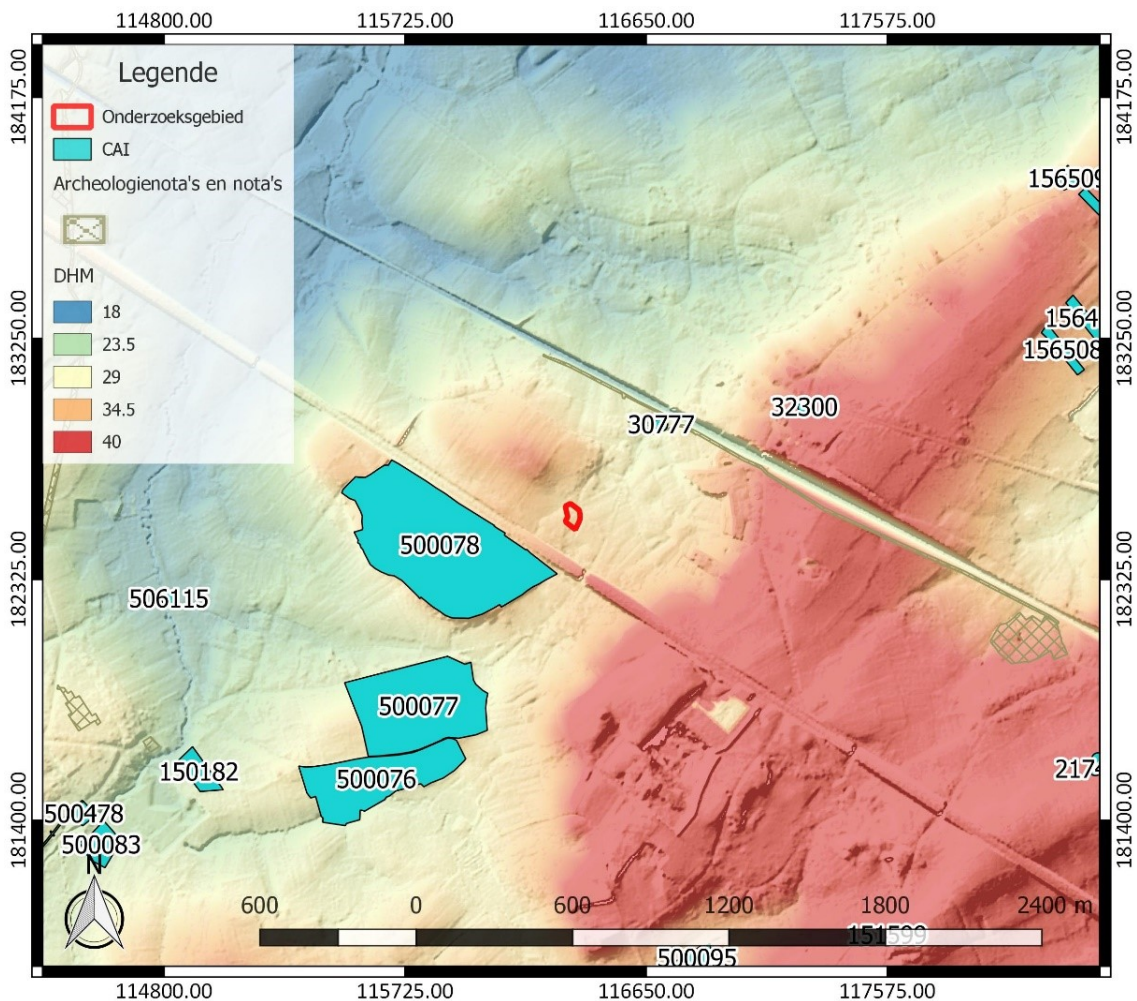

Figuur 23: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Een luchtfoto uit 1971 (Figuur 22) geeft aan dat het onderzoeksgebied uit grasland bestaat. De situatie is ongewijzigd op een luchtfoto uit de periode 1979-1990 (Figuur 23). Op een recente luchtfoto (Figuur 5) is te zien dat het onderzoeksgebied nog steeds door grasland wordt ingenomen. In de omgeving is de bebouwing lichtjes toegenomen.

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 24). De in de nabijheid gelegen archeologische waarden en de locaties met een gelijkaardige landschappelijke ligging worden besproken. Ze zijn het relevantste om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten.

Figuur 24: Overzichtskartaal Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://geo.onroerendergoed.be/>), weergegeven op het DTM 1 m en Hillshade DTM 5 m

De meest nabijgelegen archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied dateren uit de steentijd en de metaaltijden. Ter hoogte van de vindplaats “Berg” (CAI ID 500078), ten zuidwesten van het onderzoeksgebied, werden verschillende vuurstenen artefacten uit de steentijd gevonden. Het gaat echter niet om een duidelijke vondstenconcentratie. Verder bevindt er zich een helling die mogelijk in de metaaltijden door mensenhand abrupt steil gemaakt is. Mogelijk bevond zich hier een Keltische nederzetting of oppidum.⁸ Ter hoogte van de Ouden Heirweg (CAI ID 30777), ten noordoosten van het onderzoeksgebied, werd een fragment van een gepolijste bijl gevonden.

⁸ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 500078, Berg (BAV/98/4, geraadpleegd op 24 maart 2020)

Dergelijke gepolijste bijtjes werden van het neolithicum tot de vroege bronstijd gebruikt. Op hetzelfde perceel werden ook enkele spinschijfjes gevonden.⁹

Ook in de iets ruimere omgeving kwamen resten uit de steentijd aan het licht. Ter hoogte van de Benedenkouter in Bavegem (CAI ID 506115), ten westzuidwesten van het onderzoeksgebied, werd ook een fragment van een gepolijste bijl met duidelijke sporen van secundaire bewerking gevonden. De vondst wordt gedateerd van het midden-neolithicum tot de bronstijd.¹⁰

Aan de Kapelleweg in Smetlede (CAI ID 156509), ten noordoosten van het terrein, werd een geretoucheerde kling uit de steentijd gevonden. Daarnaast werd er een wandscherf terra sigillata uit de Romeinse tijd aangetroffen.¹¹ Ter hoogte van de Dikke Linde/Hoogkouter in Bavegem (CAI ID 500077), ten zuidwesten, werden verschillende vuurstenen artefacten uit de steentijd ingezameld. Mogelijk waren er ook sporen van bewoning uit de steentijd en de middeleeuwen aanwezig.¹² Vlakbij werden in de Hoogkouterstraat (CAI ID 500076) ook resten uit de steentijd en de middeleeuwen vastgesteld.¹³

In de omgeving zijn verder nog resten uit de Romeinse tijd gevonden. Dit gebeurde in de Kerkkouterstraat in Bavegem (CAI ID 150182), ten zuidwesten van het projectgebied, waar sporen van bewoning uit de vroeg-Romeinse tijd geregistreerd werden. De sporen werden gedateerd op basis van het aangetroffen aardewerk. Het gaat om een aantal kuilen, drie afvalkuilen, twee afwateringsgreppels, een sikkelvormige greppel, een gedeeltelijk opgegraven circulaire structuur (mogelijk een grafcirkel), twee paalsporen van een hoofdbouw, een gracht en leemextractiekuilen.¹⁴

Er bevinden zich verder nog archeologische resten uit de middeleeuwen in de ruime omgeving. Aan de Grote Steenweg in Smetlede (CAI ID 156508), op enige afstand ten noordoosten van het onderzoeksterrein, werd aardewerk uit de volle middeleeuwen ontdekt.¹⁵ Ook zijn er nog twee sites met walgracht uit de late middeleeuwen aanwezig in de omgeving. Het betreft locatie CAI ID 500083 ten zuidwesten en locatie CAI ID 500095, ten zuidzuidoosten. Op de laatstgenoemde vindplaats bevindt zich ook een systeem van in elkaar overlopende vijvers.¹⁶ Ten noordoosten van het terrein is op locatie CAI ID 32300 ook nog een metalen grape (een “Kernstützen”) uit de 14de-15de eeuw gevonden.¹⁷

Tot slot zijn er nog archeologische waarden uit de nieuwe tijd aanwezig in de omgeving, waaronder de Oude Molen (CAI ID 500478). Deze watermolen is gelegen aan de Molenbeek, ten zuidwesten van het terrein, en was oorspronkelijk zowel een graan- als korenmolen. De molen werd reeds vermeld in 1571. In 1885 werd de molen gedeeltelijk herbouwd en in 1948 werd hij verder gemoderniseerd. Sinds 1965

⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 30777, Ouden Heirweg I (geraadpleegd op 24 maart 2020)

¹⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 506115, Benedenkouter (geraadpleegd op 24 maart 2020)

¹¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 156509, Kapelleweg I (geraadpleegd op 24 maart 2020)

¹² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 500077, Dikke Linde / Hoogkouter (BAV/98/5, geraadpleegd op 24 maart 2020)

¹³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 500076, Hoogkouterstraat (BAV/98/6, geraadpleegd op 24 maart 2020)

¹⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 150182, Kerkkouterstraat (BAV-09-KER, geraadpleegd op 24 maart 2020)

¹⁵ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 156508, Grote Steenweg III (geraadpleegd op 24 maart 2020)

¹⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 500083, Meulestraat (BAV/98/30, geraadpleegd op 24 maart 2020);

Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 500095, Hemelrijk (VL/98/11, geraadpleegd op 24 maart 2020)

¹⁷ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 32300, Zwaanstraat I (geraadpleegd op 24 maart 2020)

is de molen niet meer in gebruik. Tegenwoordig is hij opgenomen in een grote, recente maalterij. Enkel de muur aan de waterkant met een ijzeren bovenslagrad bleef bewaard.¹⁸

Er bevindt zich ook nog een kapel met architectonische elementen uit de 18de eeuw in de omgeving: de Sint-Renildiskapel in Sint-Lievens-Houtem (CAI ID 151599), ten zuidoosten van het onderzoeksgebied. De kapel heeft een topgevel met segmentboogdeur die dateert uit 1736. De rest van de kapel dateert uit de 19de eeuw.¹⁹

Andere gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich al op vrij grote afstand ten opzichte van het onderzoeksgebied of kennen een verschillende landschappelijke ligging. Ze zijn weinig relevant om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten. Daarom worden ze hier niet nader toegelicht. Ook bekrachtigde archeologienota's of nota's van terreinen in de omgeving bieden geen relevante aanvulling op de reeds besproken CAI-locaties. Daarom lichten we ze hier niet afzonderlijk toe.

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein? Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Het onderzoeksgebied kent een gunstige landschappelijke ligging, meer bepaald op een interfluvium, waar vaak relevante archeologische resten worden aangetroffen. Het is gelegen aan de oostelijke rand van een kleine opduiking die omgeven is door de beekdalen van o.a. de Kluizebeek, Moortelbeek en Molenakker. Het terrein zelf kent een lichte helling van noordoost naar zuidwest, waarbij de hoogte oploopt van 31 tot net boven 32 m TAW. De bodem is een matig natte zandleembodem met een sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (Ldc). Er is een overgang te merken van nattere bodems in het noordoosten en in het zuidoosten naar drogere bodemtypes in het westen en noordwesten. Daaruit kunnen we afleiden dat het onderzoeksgebied zich in een gradiëntzone bevindt. Verschillende bodemtypes hebben een bewaarde B-horizont.

Archeologische waarden in de directe buurt dateren uit de steentijd en de metaaltijden. In de ruimere omgeving zijn nog meer relevante archeologische resten uit de steentijd gevonden en ook vondsten uit de Romeinse tijd en de middeleeuwen.

Voor de nieuwe, nieuwste tijd en meest recente periodes duiden de historische en topografische kaarten en de luchtfoto's op een lang gebruik van het terrein als akkerland en als grasland. Hieruit blijkt dat het onderzoeksgebied onbebouwd bleef tijdens deze periode en vermoedelijk over een weinig tot onverstoord bodemarchief beschikt.

¹⁸ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 500478, Oude Molen (geraadpleegd op 24 maart 2020); Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Watermolen [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/9545> (geraadpleegd op 24 maart 2020)

¹⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 151599, Sint-Renildiskapel (geraadpleegd op 24 maart 2020); Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Sint-Reinildiskapel met linden [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/9568> (geraadpleegd op 24 maart 2020)

Wat is de impact van de geplande werken?

Binnen het volledige onderzoeksgebied worden werken gepland. Het terrein zal verkaveld worden. Daarbij worden zes loten voor halfopen eengezinswoningen gecreëerd die langs de straat liggen. Nutsleidingen worden aangelegd langs de bestaande wegenis. De aanleg van woningen, carports en parkeerplaatsen betekent vermoedelijk een verstoring van ca. 80 cm diepte, maar de woningen mogen onderkelderd worden. Dit betekent plaatselijk een grotere verstoringdiepte. De locatie van bijvoorbeeld vorstranden, regenwaterputten en huisaansluitingen, die de verstoringdiepte van de eengezinswoningen overschrijden, ligt in het kader van de verkaveling nog niet vast. Van verschillende bodemingrepen ligt de precieze verstoringdiepte dus niet vast. Dit doet besluiten dat binnen het volledige onderzoeksgebied het bodemarchief bedreigd is.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Deze inschatting is gebaseerd op de gunstige landschappelijk ligging van het terrein op een interfluvium. Binnen het onderzoeksgebied is een overgang op te merken van nattere naar drogere gronden, waar we vaak relevante archeologische resten vinden. Verder zijn er ook verwachtingen naar resten uit de steentijd, de metaaltijden, de Romeinse tijd en de middeleeuwen. Voor de nieuwe en de nieuwste tijd is de verwachting laag. Het terrein was lange tijd in gebruik als akker- of grasland, wat doet vermoeden dat er weinig ingrepen op plaatsvonden en we te maken hebben met een weinig verstoord bodemarchief. De geplande werken zullen een negatieve impact hebben op dit bodemarchief. Daaruit volgt dat bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig is.

Voor het verdere vooronderzoek wegen we verschillende onderzoeksmethodes af. Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Het potentieel op kennisvermeerdering is voor deze onderzoekstechniek te beperkt. Veldkartering is niet mogelijk binnen het onderzoeksgebied, omdat het volledige terrein in gebruik is als grasland.

Landschappelijk bodemonderzoek is wel relevant om de bewaringstoestand van de bodem en het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites beter in te kunnen schatten. Afhankelijk van de bewaringstoestand van de bodem en het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites is mogelijk bijkomend onderzoek naar steentijd artefactensites nodig. Tot slot dient ook een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden om na te gaan of binnen het onderzoeksgebied relevante archeologische sporen aanwezig zijn. Deze onderzoekstechniek biedt daarvoor voldoende ruimtelijk inzicht en is geschikt omdat een site zonder complexe verticale stratigrafie verwacht wordt.

3 Samenvatting

Het onderzoeksgebied is gelegen op een interfluvium. De bodem varieert er van nattere naar drogere gronden, wat vaak plaatsen zijn waar we relevante archeologische resten aantreffen. Aan de hand van het bureauonderzoek wordt een goede bewaring van het bodemarchief verwacht. Een evaluatie van de geplande bodemingrepen geeft aan dat het volledige bodemarchief binnen het onderzoeksgebied bedreigd is. Gezien het archeologische potentieel van het terrein is daarom verder archeologisch vooronderzoek aangewezen.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Vermeire, S./G. De Moor/R. Adams, 1999: *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 22 Gent*, Brussel.

4.2 Websites

Cartesius (2020)

<https://www.cartesius.be>

Centrale Archeologische Inventaris (2020)

<https://cai.onroerenderfgoed.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2020)

<http://dov.vlaanderen.be>

Gemeente Lede (2020)

<http://www.lede.be/lede%20historisch/default.aspx>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2020)

<https://geo.onroerenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2020)

<http://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2020)

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2020)

<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

